

LAUSUNTO SELVITYSHENKILÖN RAPORTISTA, JOKA KOSKEE NUORISO- JA LIIKUNTALAKIEN MUKAISTEN OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN ASiantuntijaelinten toiminnan kehittämismahdollisuuksia

Tausta

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama selvityshenkilö laati ehdotuksen nuorisolain (1285/2016) ja liikuntalain (390/2015) mukaisten asiantuntijaelinten toiminnan kehittämismahdollisuuksista. Selvityksessä tarkasteltiin, miten valtion nuorisoneuvoston, valtion liikuntaneuvoston ja arviointi- ja avustustoimikunnan roolit, tehtävät ja kokoonpanot muodostavat toimivan kokonaisuuden ministeriön kanssa. Lisäksi arvioitiin, miten asiantuntijaelinten toiminta olisi mahdollisimman vaikuttavaa. Tarkastelunäkökulmina olivat toimintaympäristön muutokset, hallinnollinen sujuvuus, hyvä hallinto sekä toiminnallinen ja taloudellinen johdonmukaisuus.

Selvityksen mukaan liikuntaneuvosto ja nuorisoneuvosto ovat edelleen tarpeellisia, mutta niiden toimintaa on uudistettava vastaamaan muuttuvan toimintaympäristön vaatimuksia. Neuvostoja koskeviksi yhteisiksi kehittämissuunniksi ehdotetaan roolien ja tehtävien kirkastamista, vahvempaa tiedontuotantoa ja ennakkointia sekä edustavuuden ja avoimuuden lisäämistä. Kokoonpanojen parlamentaarinen edustavuus säilyisi.

Liikuntaneuvostoa ja nuorisoneuvostoa tulisi selvityksen mukaan vahvistaa niin, että ne pystyvät toimimaan aiempaa kokonaisvaltaisemmin ja strategisemmin alojensa asiantuntijaeliminä valtionhallinnossa. Lisäksi esitetään, että nuorisoneuvostolla olisi tulevaisuudessa vahvempi tehtävä nuorten äänen esille tuomisessa koko valtioneuvostossa. Selvityshenkilö ehdottaa, että arviointi- ja avustustoimikunta lakkautettaisiin ja toimikunnan tehtäviä siirrettäisiin opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä osin valtion nuorisoneuvostolle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on 24.6.2026 pyytänyt valtion nuorisoneuvostolta lausuntoa neuvoston toiminnan ja säädösperustan kehittämisestä selvityksen tulosten pohjalta.

Yleistä

Valtion nuorisoneuvosto kannattaa selvityshenkilön esitystä neuvoston roolin selkeyttämisestä ja strategisen aseman vahvistamisesta. Neuvosto pitää tärkeänä, että neuvoston toiminnan kehittämisessä painottuu toiminnan vaikuttavuuden vahvistaminen erityisesti lisäämällä vuoropuhelua neuvoston, valtioneuvoston sekä poliittisen päätöksenteon välillä. Vuoropuhelua tulee käydä aktiivisesti jo mahdollista lakimuutosta valmisteltaessa.

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että neuvoston toimintaa ja säädösperustaa uudistettaessa on ensiarvoisen tärkeää tunnistaa ne valtioneuvoston tarpeet, joihin neuvoston toiminnalla pyritään vastaamaan. Neuvoston tehtäviä, kokoonpanoa, resursseja ja sijoittumista valtioneuvostossa tulee tarkastella kokonaisuutena suhteessa sille asetettuihin tavoitteisiin ja vastuihin.

Neuvoston nuorisolain (1285/2016) mukainen arviointi-, tiedontuotanto- ja lausuntotehtävä muodostaa nykyisellään laajan kokonaisuuden. Selvityshenkilön ehdotuksessa neuvoston tehtäviin lisättäisiin nuorisoalan avustujärjestelmän arviointi ja kehittäminen sekä nuorten osallisuuden edistäminen tai nuorten ääntä edustavana asiantuntijaelimenä toimiminen. Lisäksi neuvoston toimintaa valtion nuoriin kohdistuvien politiikkatoimien vaikutusten arvioinnissa laajennettaisiin kokonaisvaltaisemmaksi.

Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että neuvoston tehtävät voidaan toteuttaa laadukkaasti, vaikuttavasti ja asiantuntevasti. Mikäli neuvostolle osoitetaan uusia tehtäviä, on samalla koordinoitava, että ne ovat linjassa valtioneuvoston toiminnan kokonaisuuden ja säädösten kanssa. Lisäksi tulee varmistaa, että tehtävien toteuttamiseen on käytettävissä riittävä asiantuntemus, tarkoituksenmukaiset toimintamallit sekä tehtävien laajuutta vastaavat resurssit. Neuvosto korostaa, että kehittämistyössä tulee tunnistaa neuvoston vahvuudet ja turvata olemassa olevat, vaikuttavat työtavat, kuten Nuorisobarometrin tuottaminen.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

- 1) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että valtion nuorisoneuvostolla ja valtion liikuntaneuvostolla olisi samansuuntainen rooli ja asema neuvoa-antavana toimielimenä?

Valtion nuorisoneuvosto näkee, että neuvostojen roolit voivat olla samansuuntaiset, mutta toiminnan ja säädösperustan kehittämisessä tulee huomioida toimialojen ominaispiirteet. Nuorisoneuvostossa tulee varmistaa nuorten osallisuus ja edustuksellisuus.

- 2) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että nimitysprosessia tulisi muuttaa nykyistä avoimemmaksi? Miten tämä tulisi toteuttaa?

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että nimitysprosessin läpinäkyvyyttä tulisi vahvistaa avaamalla selkeästi valintaprosessin vaiheet ja valintakriteerit sekä tiedottamalla nimityksistä avoimesti.

- 3) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että valtion nuorisoneuvostoa ja valtion liikuntaneuvostoa vahvistettaisiin niin, että ne pystyisivät toimimaan aiempaa kokonaisvaltaisemmin ja

strategisemmin alojensa asiantuntijaeliminä valtionhallinnossa? Tämä tarkoittaisi mm. sitä, että nuorisoneuvostoa kehitettäisiin asiantuntijaelimenä, joka kykenee arvioimaan ja kehittämään nuorisopolitiikkaa nuorten äänen ja näkökulmien kautta kokonaisvaltaisesti, strategisesti ja ennakoivasti sekä tietoperustaisesti.

Valtion nuorisoneuvosto pitää neuvostojen roolin vahvistamista tärkeänä, mutta katsoo, että tämä vaatii konkreettisia keinoja ja toimenpiteitä. Neuvosto näkee, että valtion nuorisoneuvosto voisi toimia aiempaa vahvemmin nuorten äänenä valtioneuvoston päätöksenteossa. Neuvostolle keskeinen työkalu nuorten äänen kuulemiseen on tiedontuotanto, kuten edustavat valtakunnalliset kyselytutkimukset, joiden avulla neuvosto voi tuoda nuorten näkökulmia päätöksenteon tueksi. Vaikuttavuuden kannalta on keskeistä, että nuorisoneuvoston rooli valtioneuvoston nuorten osallisuustyössä koordinoidaan laajassa yhteistyössä ja, että tehtävät ovat linjassa olemassa olevien säädösten ja vastuiden kanssa.

- 4) Selvityshenkilön mukaan neuvostoissa olisi jatkossakin alojensa sitoutuneita ja perehtyneitä poliittisia päätöksentekijöitä ja vaikuttajia, mutta myös harkittaisiin nuorisoneuvoston nykyisen kokoonpanon laajentamista muutamalla jäsenellä. Selvityshenkilön mukaan neuvostojen roolia tulisi vahvistaa parlamentaarisuuden ohella myös evidenssi- ja tietoperustan näkökulmasta, kuten vahvistamalla nykyistä analyyttisempää ja arvioivampaa työskentelytapaa, tiedolla vaikuttamista sekä myös nykyistä laajempaa sidosryhmäyhteistyötä. Mitä mieltä neuvosto on siitä, että nuoriso- ja liikuntaneuvostoja kehitettäisiin parlamentaarisen edustuksen ohella siten, että tarkennetaan neuvostojen tehtäviä ja kokoonpanoja selvityshenkilön esittämällä tavalla?

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että neuvoston kokoonpanossa on tärkeää näkyä nuorten moninaisuus, nuoriin liittyvä asiantuntemus ja erilaiset yhteiskunnalliset näkökulmat. Neuvostossa toimii jo tällä hetkellä laajasti nuorisopolitiikan ja nuorisoalan asiantuntijoita. Neuvosto ehdottaa, että jatkossa vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten edustusta kasvatettaisiin ja nuoria koskevan palvelujärjestelmän monipuolista tuntemusta lisättäisiin. Samalla poliittisten puolueiden edustus säilytettäisiin.

Neuvostossa on nykyisellään 18 jäsentä ja jaostossa seitsemän. Valtion nuorisoneuvosto näkee, että jäsenmäärän kasvattaminen voisi vähentää neuvoston osallistumisaktiivisuutta sekä heikentää keskustelua ja toimeenpanokykyä. Tämän vuoksi kokoonpanon kehittämisessä tulisi ensisijaisesti kiinnittää huomiota asiantuntemuksen monipuolisuuteen ja tehtävien edellyttämään osaamiseen. Mikäli neuvostolle säädetään uusia tehtäviä, voidaan tarvittaessa kehittää myös jaostorakennetta.

- 5) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että säädettäisiinkö neuvostojen asemasta siten, että ne olisivat opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelimiä vai ennemmin valtioneuvoston asiantuntijaelimiä, jotka toimivat opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä?

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että neuvoston nykyinen asema valtioneuvoston asiantuntijaelimenä, joka toimii opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä vastaa parhaiten neuvoston laajoihin tehtäviin ja tarkoitukseen. Nuorisoneuvoston ja liikuntaneuvoston aseman olisi hyvä olla yhteneväinen.

- 6) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että vuorovaikusta opetus- ja kulttuuriministeriön nuoriso- ja liikuntapolitiikan osaston, poliittisen päätöksenteon ja nuorisoneuvoston kesken lisätään? Miten tätä tulisi toteuttaa? Selvityshenkilö myös esittää, että neuvostoa ja sen tiedontuotantoa integroitaisiin systemaattisemmin ministeriön toimintaan.

Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että nuoria koskeva tieto kulkee entistä paremmin päätöksenteon tueksi ja osaksi valmisteluprosesseja. Tämä voi tapahtua esimerkiksi aktiivisella vuoropuhelulla ministereiden ja erityisavustajien kanssa päätöksenteon eri vaiheissa. Neuvoston sihteeristön läsnäoloa ministeriön keskeisissä prosesseissa ja työryhmissä tulee vahvistaa. Samalla tulee huolehtia siitä, että neuvosto pysyy riittävän itsenäisenä suhteessa ministeriöön, jotta se pystyy arvioimaan politiikkatoimien vaikutuksia mahdollisimman riippumattomasti.

- 7) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että sillä voisi säädösperusteisesti olla jaostojen lisäksi myös tilapäisiä työryhmiä?

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että tilapäisiä työryhmiä voidaan perustaa jo nykyisellään tarpeen mukaan esimerkiksi tutkimusten ja arviointien ohjausryhmiä tai laajempien lausuntojen työstämistä varten. Työryhmien perustaminen ei vaadi muutoksia säädösperustaan.

- 8) Mitä mieltä neuvosto on selvityshenkilön esityksestä lisätä neuvoston ja sen jaostojen välistä vuorovaikutusta?

Valtion nuorisoneuvosto pitää esitystä neuvoston ja sen jaostojen välisen vuorovaikutuksen lisäämistä tärkeänä käytännön toimenä.

- 9) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että nuorisoneuvoston toimintaa laajennettaisiin niin, että se pystyisi entistä kokonaisvaltaisemmin tarkastelemaan ja analysoimaan valtion kaikkia nuoriin suoraan tai välillisesti (esimerkiksi kuntien kautta) olevia politiikkatoimia?

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että nykyinen tehtävä arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia nuoriin ja nuorille suunnattuihin palveluihin on jo lähtökohtaisesti laaja. Toiminnan laajentaminen kaikkiin nuoriin suoraan tai välillisesti kohdistuvien politiikkatoimien kokonaisvaltaiseen tarkasteluun edellyttää riittäviä

resursseja. Nuorisolain mukaisesti nuorilla tarkoitetaan kaikkia alle 29-vuotiaita, minkä vuoksi tarkastelun kohteena olevat politiikkatoimet ulottuvat useille hallinnonaloille ja muodostavat hyvin monimuotoisen kokonaisuuden. Kuntiin tai hyvinvointialueille välillisesti kohdistuvien politiikkatoimien analysointiin haasteensa tuovat pitkät vaikuttavuusketjut ja tiedon saatavuus. Mikäli neuvoston toimintaa halutaan suunnata aiempaa enemmän kokonaisvaltaiseen tarkasteluun, tämä tulisi huomioida myös neuvoston kokoonpanossa niin, että eri toimialojen edustus ja asiantuntemus olisi edustettuna monialaisesti.

- 10) Mitä neuvosto on mieltä siitä, että neuvosto tekisi loppuarvioinnin ohella toimikaudellaan kaksi väliarviointia nuorisotyön ja -politiikan toteutumisesta hyödyntäen kehittävän arvioinnin periaatteita ja ennakkointia?

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että nykyinen säädös arvioida valtakunnallisten nuorisotyön- ja politiikan ohjelman toteutumista kerran hallituskaudessa on riittävä. Arviointi on toteutettu hallituskauden lopulla ennen tulevan ohjelman valmistelua, jolloin sitä on voitu hyödyntää paitsi neuvoston lausunnon valmistelussa, myös virkavalmistelussa ja poliittisessa päätöksenteossa. Edellisessä vuoden 2006 nuorisolaissa (72/2006) neuvoston tehtäväksi oli säädetty arvioida vuosittain nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumista. Vuosittaisesta arviointitehtävästä kuitenkin luovuttiin vuonna 2017 voimaan tulleessa nuorisolaissa (1285/2016), sillä tiheästi toteutettujen arviointien ei nähty tukevan ohjelman toimeenpanoa.

Arvioinnin lisäksi neuvostolla on nykyisessä säädösperustassa mahdollisuus tehdä esityksiä mahdollisista muutostarpeista. Neuvosto voisi jatkossa seurata ohjelman etenemistä aiempaa tiiviimmin ja hyödyntää mahdollisuutta muutosesityksiin. Seuranta ei kuitenkaan vaadi varsinaisen laajan arvioinnin toteuttamista.

- 11) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että yksi sen säädösperusteisista tehtävistä muutettaisiin kuulumaan: "Seurata toimialan kehitystä ja kansainvälistä yhteistyötä."

Valtion nuorisoneuvosto näkee, että selvityksen mukainen muotoilu toimialan kehityksen ja kansainvälisen yhteistyön seuraamisesta vastaisi paremmin neuvoston nykyistä roolia ja toimintaa.

- 12) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että jos arviointi- ja avustustoimikunta lopetetaan selvityshenkilön ehdottamalla tavalla, nuorisoneuvoston tehtäviin lisättäisiin nuorisoalan avustuksia koskevan järjestelmän arviointi ja kehittäminen?

Selvityshenkilön ehdotuksessa neuvoston yhdeksi tehtäväksi tulisi arvioida, miten avustusjärjestelmä palvelee nuorisopolitiikan linjauksia sekä nuorten tarpeita ja niihin kytkeytyviä palveluita. Lisäksi nuorisoneuvoston tehtävänä olisi jatkossa arvioida

järjestöjen, osaamiskeskusten ja avustusjärjestelmän toimivuutta. Tällä hetkellä nuorisolaissa (1285/2016) säädetään, että valtion nuorisoneuvoston tehtävänä on arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia nuoriin ja nuorille suunnattuihin palveluihin. Arvioidessaan valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia neuvoston tulee ottaa huomioon valtion talousarviossa nuorten kasvu- ja elinoloihin kohdistetut määrärahat (Valtioneuvoston asetus nuorisotyöstä ja -politiikasta 211/2017, 3§).

Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että uusien tehtävien yhteensopivuutta nykyisten tehtävien kanssa arvioidaan huolellisesti ja, että tehtäväkokonaisuus muodostaa selkeän ja tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Nuorisoneuvosto katsoo, että mahdollista lainmuutosta tehtäessä tulee täsmentää, koskeeko neuvoston arviointitehtävä nuorisotyön valtionavustuksia tai määrärahoja vai nuorisoalan rahoitusjärjestelmää kokonaisuudessaan (ml. kuntien valtionosuudet). Samoin tulee huomioida neuvoston arviointitehtävän suhde valtionavustuslain (688/2001) 36 §:ään, jonka mukaan valtionapuviranomaisen on seurattava avustusten käytön tuloksellisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikutuksia sekä määräjain arvioitava valtionavustusten tarpeellisuutta ja kehittämistarpeita.

Valtion nuorisoneuvosto näkee, että varsinainen avustusjärjestelmän kehittäminen kuuluu ministeriön tehtäviin, mutta neuvosto voisi tukea ministeriötä tekemällä esityksiä ja aloitteita järjestelmän kehittämiseksi. Nuorisoneuvoston tehtävää muotoiltaessa on huomioitava, että useiden neuvoston jäsenten taustaorganisaatiot ovat opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustusten saajia, minkä vuoksi tehtävien ja kokoonpanon suhdetta tulee tarkastella myös riippumattomuuden ja esteettömyyden näkökulmasta. Neuvoston arviointitehtävä voitaisiinkin nähdä vuoropuheluna ja yhteiskehittämisenä kansalaisyhteiskunnan ja valtioneuvoston välillä, mikä olisi myös valtioneuvoston valtionavustustoiminnan kehittämistyön mukaista.

- 13) Mitä mieltä nuorisoneuvosto on siitä, että neuvostolle tulisi velvoite kehittää ja hyödyntää tiedon tuotannossaan digitaalisia käytäntöjä, kuten tekoälyä?

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että digitaalisten käytäntöjen kehittäminen ja hyödyntäminen tiedontuotannossa on neuvoston normaalia toimintaa, josta ei tule säätää erikseen velvoittavasti. Neuvoston tutkimuksissa ja niiden aineistojen käsittelyssä tulee huomioida myös tutkimuseettiset näkökulmat ja tekoälyn säätelyyn liittyvät kehitystarpeet. Nuorisoneuvoston tavoitteena on tuottaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon laadukasta ja luotettavaa tietoa yhteistyössä tutkijoiden kanssa.

- 14) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että sen tulisi lisätä kykyään toimia nuorisoalan yhtenä keskustelufoorumina selvityshenkilön esittämällä tavalla?

Valtion nuorisoneuvosto näkee, että toimiminen nuorisoalan keskustelufoorumina on mahdollista, mutta tässä yhteydessä tulisi välttää päällekkäisyyksiä nuorisoalan toimijoiden kanssa. Samalla tulisi huomioida valtion nuorisoneuvoston rooli valtioneuvoston riippumattomana asiantuntijaelimenä, joka toimii opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä.

- 15) Mitä mieltä neuvosto on siitä, että sen tehtäviin lisättäisiin nuorten osallisuuden edistäminen tai nuorten ääntä edustavana asiantuntijaelimenä toimiminen? Mitä tämä käytännössä edellyttäisi?

Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että tehtävä nuorten osallisuuden edistämisestä tai nuorten äänen edustamisesta on lähtökohtaisesti kannatettava. Nuorisoneuvoston rooli valtioneuvoston nuorten osallisuustyössä tulee kuitenkin koordinoita huolellisesti lakia valmisteltaessa, ja tehtävien tulee olla linjassa olemassa olevien säädösten ja vastuiden kanssa. Kansalaisvaikuttaminen ja nuorten osallisuus kuuluvat nykyisellään esimerkiksi oikeusministeriön, valtiovarainministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön tehtäviin. Lisäksi lasten osallisuutta tehostetaan lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman mukaisesti ympäristöministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön hallinnonaloilla. Lasten osallisuuden parantaminen päätöksenteossa poikkihallinnollisella työskentelyllä on kirjattu jo Lapsistrategian komiteamietintöön.

Neuvoston roolia täsmennettäessä tulee tarkentaa, millaista osallisuutta ja missä yhteydessä kirjauksella tavoitellaan. Erityisesti tulee selkeyttää, kohdistuuko tehtävä nuorten osallisuuden edistämiseen yhteiskunnassa yleisesti, nuorten kuulemisen vahvistamiseen valtioneuvoston valmistelu- ja päätöksentekoprosesseissa vai esimerkiksi nuorten poliittisen osallistumisen edistämiseen.

Valtion nuorisoneuvosto toteaa, että nuorten näkökulmat ovat nykyisellään vahvasti edustettuina neuvoston toiminnassa nuorten jäsenten sekä nuorisojärjestöjen ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen edustajien kautta. Lisäksi nuorten ääntä tuodaan esiin neuvoston tiedontuotannon, erityisesti valtakunnallisesti edustavien kyselytutkimusten avulla. Näiden vaikuttavuutta valtioneuvoston päätöksenteossa ja neuvoston osallisuutta nuoria koskeissa päätöksentekoprosesseissa tulee lisätä.

Helsingissä 25.8.2026

Valtion nuorisoneuvoston puolesta,

Anna-Maria Tenojoki
pääsihteeri